

Önmagunkat képviselni

Egy szakember vándorélet-feljegyzéseiből

Hosszú éveken át földrajztanárnő szerettem volna lenni. Szívesen böngésztem a világatlaszt, tanulmányoztam a színes zászlókat. A távoli tájakról és népekről szóló olvasmányok, az izgalmasan hangzó, de ismeretlen nyelvű televíziós műsorok, utazási csatornák elbűvöltek. Azt álmodni sem mertem, hogy magam is eljuthatok más országokba, megcsodálhatom nevezetességeiket és megismerhetem más népek kultúráját, nyelvét. Inkább úgy próbáltam pályát választani, hogy legalább tanulmányaimon keresztül megismerhessem a szülőföldemen kívüli világot. A sors fintora, hogy első önálló utam a világba (Budapestre) gyökeresen megváltoztatta a jövőképem. Ahelyett, hogy maga az út vagy a látnivalók ejtettek volna rabul, betekintést nyertem egy genetikai kutatóintézet világába, és attól kezdve már biológusnak készültem.

Miután a szegedi egyetemen biológussá váltam, a németországi Magdeburgba költöztünk a férjemmel, hogy ott egy kutatóintézetben dolgozva megszerezzük a doktori fokozatot is. Ekkor ébredtem rá, hogy a tudomány világában nincsenek határok. Munkatársaim három kontinens hét országából érkeztek. A tudomány nemzetközi mivolta miatt angol a munkanyelv, de természetesen az ország nyelvét, ahol a munka folyik, szintén szükségszerű elsajátítani, bár nem könnyű feladat egy biológusnak vándorlásai során egyik nyelvet a másik után tanulni és közben a szakmában is helytállni. Azért mindenki megpróbálja kihozni magából a legjobbat és a közösségbe való beilleszkedés, a szocializálódás, a mindennapok megkönnyítése vagy csak egyszerűen a társasági élet és a barátok miatt megpróbál minél jobban megtanulni angolul és a környezet nyelvén. A bábeli hangulat így már nem is zűrzavaros. Ugyan a vegyes társaság nem válik homogénné a közös nyelv használatától, de ez így is van jól. Ki-ki belead apait-anyait, hogy megértesse magát mindenféle témában. Ilyenkor igen leleményes kifejezések születnek, melyek egy-egy nyelv/kultúra sajátos hangulatát, szóösszetételeit vagy szóképeit hordozzák magukban. Érdekes volt megtapasztalni, hogy néha az oly természetesnek hitt kife-

jezések angolba átültetve az angol anyanyelvűek számára értelmüket veszítik, de mégis van, aki megérti őket. Általában a kelet-európaiság jó tolmács. Egy kínaival való kommunikációt nem könnyít meg a józan paraszti ész diktálta kifejezésmód, de például a cseh és német anyanyelvűek határozottan fogékonyak a magyar vagy a szerb nyelvből átültetett gondolatmentre. Esetemben két nyelv és kultúra ismerete is segítségemre volt. Azt a furcsa kettősséget, amely a kisebbségi sorsban való felnevelés következménye, kivétel nélkül mindenki előnyként könyvelte el. Ez időnként büszkeséggel, máskor bizonytalansággal töltött el. A nemzetállamok képviselőinek egyértelmű volt, hogy sporteseményeken kinek szurkolnak, hogy himnuszuk hallatán nemzeti öntudatuk felébred, s egy nép szemével látják a világot. Én sokszor úgy éreztem, hamar ki kell alakítanom a világ minden dolgában a saját álláspontom, mert én csak individuumként tekinthetek a világra. Kit is képviselhetnék? Skizofrén állapot ez. Ha megkérdik, honnan jöttem, azt mondom, magyar vagyok. Ha valaki ezek után még szülővárosomra is kíváncsi, igen bonyolult választ kap. Mert akkor bővebben kifejtem, hogy szabadkai lány vagyok és magyarként nőttem fel Szerbiában. Többek számára én vagyok az első kisebbségi, akit valaha láttak, és csodálkozva hallják, hogy élnek magyarok Szerbiában. Viszont nagyon pozitív számomra, hogy kitüntető figyelemmel fordulnak e számukra szokatlan állapot felé. Az viszont elkeserítő, hogy anyaországi magyarok többször is megkérdik, hol tanultam meg ilyen „irigylésre méltóan jól” magyarul. Ha lenne még egy nyelv, amit ilyen jól beszélnék, még büszke is lehetnék magamra, de tekintve, hogy ez az anyanyelvem, nem tölt el nagy boldogsággal a fenti kérdés. Főleg mikor a „határon túli magyar” kifejezés fejtörést okoz magyarországi beszélgetőtársamnak... De térjünk vissza a nemzetközi porondra. Miért is nem tudom én eldönteni hová tartozom, kit képviseljek? A szerbiséget nem illene képviselnem, mivel nem vagyok szerb. És nem is tudok azonosulni világszemléletükkel, életritmusukkal. Magyarországot sem képviselhetem, mert az anyaországi mentalitást, a siránkozásra való hajla-

mot sem mondhatom a magaménak. A legjobb a középút lenne. Mondjuk a két kultúra kedvező tulajdonságainak ötvözeteként, azt hiszem, a siránkozást, az önsajnálattal lecserélhetnénk önbecsülésre, vidámabb, lazább életvitelre. Az éles beszédstílust kicsit kifinomultabbra. De önmagunkat képviselni lenne a legjobb. Csak ezt nehéz megvalósítani, főleg a mindennapok súrlódásai közepette. Nekem megadatott, hogy kívülről tekintsek a két népre és metszetére: a Vajdaságra. A konyhában már sikerült megteremtenem az áhított egységet és sajátos keveredést. Ha ételekről van szó, lelkesen dícsérem, sőt el is készítem a gulyáslevest és a csevapot is. Sporteseményeken nem nemzeti hovatartozás, hanem a játékos(ok) személyisége szerint döntöm el, kinek szurkoljak.

Miután kitöltöttük doktori éveinket, tavaly Svájcba költöttünk. Újabb ország, számomra immáron a negyedik, ahol meg kell tanulni a mindennapi élet szabályait, a nyelvet (a változatosság kedvéért ezúttal egyet a latin nyelvcsaládból), be kell illeszkedni, és új kapcsolatokat teremteni. Bár zordabbak a viszonyok, mint Németországban, már én is keményebb vagyok és főleg felkészültebb, ha nem is az itteni életből, de önmagamból, származásomból. Mára már kialakítottam a koncepciót, ami szerint élek és képviselek/vagy nem országot, népet, régiót. A helyzet csak annyiban bonyolódott, hogy mivel Németországból érkeztem, sokan németnek gondoltak, így

egy ideig Németországot is képviseltem. Ekkor már igazán világpolgárnak éreztem magam. Nem hiányzik már a nemzeti öntudat, az identitástudat kárpótol. Én családomat és szülővárosomat képviselem. Azokat az értékeket, amelyekre szüleim és nagyszüleim tanítottak. Családom és őseim tisztelete révén azt képviselem, amit ők örökül hagytak: a kitartást, becsületességet, állhatatosságot, mások megbecsülését. Számomra az angol nyelv ismerete volt a kulcs, ami a világra nyíló kaput nyitotta. Így arról sem feledkezhetek meg, aki e nyelvet és vele az angol kultúrát is megszerettette velem, Horváth Emma tanárnőről.

Az érvényesülésnek a világ minden sarkában számos módja van. De talán az a legjobban járható út, mely toleranciával van kikövezve. Minden népre igyekszem előítéletek és sztereotípiák nélkül gondolni és közeledni a különféle nációk képviselőihez, mégha ez nem is mindig könnyű. Érdemes félretenni a fájó emlékeket, mindennapi sérelmeket, mert csak így tárulhatnak fel előttünk az értékek, melyeket más népek képviselnek és így találhatunk rá azokra, akik figyelmünkre és barátságunkra méltók, bárhonnan származnak is. Csak úgy ismerhető meg az emberek valódi énje, ha hagyjuk kibontakozni értékeiket, és figyeljük, kié áll legközelebb a miénkhez. Értékes barátságok születnek így, melyeket a nemzetközi porondon felmerülő megpróbáltatások tesznek próbára és edzenek tartóssá.

